

PROCESELE GÂNDIRII LA ȘCOLARUL MIC

Activitatea de învățare desfășurată în școala sub conducerea cadrelor didactice ca și cea efectuată în mod independent de către elevi, are ca obiectiv principal însușirea activă a cunoștințelor, formarea deprinderilor și priceperilor, asimilarea experienței sociale ce duce la dezvoltarea personalității prin dobândirea de noi capacități de acțiune și de modificare adaptive progresivă a comportamentului la noile cerințe ale vieții și activității.

Procesul de însușire a cunoștințelor, de formare a priceperilor și deprinderilor, în perioada miciei școlarității, devine o formă specială de activitate a copilului, distingându-se dintre celelalte forme ale activității sale. Această formă complexă de activitate-învățare-nu poate fi îndeplinită fără contribuția directă a gândirii „proces psihic specific ființei umane.

Gândirea e definită ca fiind „procesul cognitiv de însemnătate centrală în reflectarea realității care prin intermediul abstractizării și generalizării coordonate în acțiuni mentale, extrage și prelucrează informații despre relațiile categoriale și determinative în forma conceptelor, judecăților și raționamentelor”.

Gândirea este un produs al cunoașterii și acțiunii ce se formează la ființa umană numai în condițiile activității și vieții sociale. Deci ca funcție, gândirea nu se exercită permanent. Omul gândește îndeosebi atunci când este solicitat de probleme, de situații inedite pentru care nu dispune, în repertoriul său, de acte învățate, de soluții gata făcute. Spre deosebire de procesul cunoașterii simple, prin senzații, percepții, reprezentări, gândirea prelucrează însușiri și relații, aspecte ale realității obiective care nu cad sub incidența organelor de simț. Pornind însă de la informațiile date de cunoașterea senzorială, legându-le, analizându-le, sintetizându-le, ființa umană reușește să cunoască ceea ce este ascuns percepției noastre directe. Pentru prelucrarea acestor informații gândirea utilizează un sistem de simboluri printre care cel mai important este limbajul și un sistem de operații specifice, analiză și sinteză, comparația, generalizarea, abstractizarea, concretizarea.

Gândirea are forme subiective specifice de reflectare: noțiunea și judecata. Ea tinde întotdeauna să reflecte singularul prin prisma generalului, fenomenalul prin esențial, forma prin conținut. Prin urmare, gândirea e cunoaștere mijlocită, ea reflectă generalul, esențialul, stabilul. Decantarea generalului, esențialului este un proces complex, dificil, realizat progresiv de gândirea omului și presupune efort atât din partea indivizilor cât și a societății. Procesualitatea gândirii duce, de la o secvență la alta, la anumite produse: idei, concluzii, sisteme cognitive încheiate. Acestea reintra în circuit și servesc ca bază sau mijloace pentru noi demersuri ale gândirii ce nu încetează să activeze și să se acomodeze la noi conținuturi și noi sarcini”.

Specific gândirii este și sistemul său de operații cu caracter intelectual care rezultă din interiorizarea treptată a acțiunilor senzoriomotorii și verbale. În dezvoltarea ei genetică, gândirea parcurge mai multe stadii: senzoriomotor, preoperațional, a operațiilor concrete, a operațiilor formale



și are mai multe nivele calitative (gândirea empirică, gândirea rațională reglementată logic și gândirea teoretică).

Perioada școlarului mic se caracterizează printr-o intensă solicitare a gândirii, a cunoașterii sistematice a realității înconjurătoare sau a adevărurilor acceptate și verificate de societate. În această etapă de vârstă deși orientarea gândirii copilului rămâne în esență concretă, este vorba de un concret deosebit de cel din etapele anterioare, e mai puțin imediat, este mai detașat de percepția directă. Deci, se constată un element nou în dezvoltarea gândirii și anume trecerea de la gândirea intuitivă, perceptivă, la cea operatorie, care constă în organizarea unor structuri cu criterii, clasificări, reciprocități, simetrii, forme de reversibilitate și negație. În această etapă copiii surprind ceea ce este constantă și identică în lucruri, fapt ce se bazează pe dezvoltarea capacității de a coordona între ele operațiile gândirii, de a grupa în sisteme unitare, de a conceptualiza. Se remarcă la școlarul mic o creștere considerabilă a potențialului intelectual. Acest lucru este urmarea firească a dezvoltării cunoașterii directe, ordonată, conștientizată prin lecții, cât și a învățării indirecte, dedusă, suplimentară.

Așa cum am menționat, gândirea operează cu cunoștințe-scheme, imagini, simboluri, concepte dar și cu operații și reguli de operații, care au o evoluție spectaculoasă între 6-10 ani. Crește volumul simbolurilor și apoi al conceptelor. Cele mai numeroase simboluri sunt literele, cuvintele și numerele. Dar simbolurile nu se reduc la acestea. În planul instrumental al gândirii la această vârstă se conturează conținutul conceptelor. Între concepte și simboluri există deosebiri. Sub acțiunea instruirii, a învățării, elevii înțeleg, sesizează din ce în ce mai bine aceste deosebiri. Simbolul se referă la evenimente specifice singulare, pe când conceptul reprezintă ceea ce este comun în mai multe evenimente.

Sub influența învățării atât noțiunile, judecățile, raționamentele, cât și operațiile gândirii suferă modificări calitative. În această etapă se asimilează concepte descriptive care reflectă aspecte esențiale ale realității operative care se referă la aspectele codificatoare și ordonatoare ale diferitelor domenii de cunoștințe cele ce privesc realitatea și structura socială se formează în procesul învățării sociale și concepte foarte generale și abstracte.

Gândirea elevilor se dezvoltă odată cu dezvoltarea operațiilor mentale, care nu pot fi separate unele de altele; în activitatea de gândire ele se întrepătrund și se subordonează unele altora, în funcție de sarcina dată. Operațiile provin din interiorizarea acțiunilor practice, elevul trece treptat de la acțiunea obiectuală la cea mentală. Operațiile mentale devin instrumente de bază ale relaționării efectuate de gândire și inteligență cu conceptele sau cu informațiile. Curiozitatea epistemică crește și e orientată spre cunoașterea lumii și vieții dar se constată diferențe mari în ceea ce privește însuși modul de înțelegere, de abordare a diferitelor aspecte ale realității.

Gândirea capătă realități deosebite în această perioadă: independența în jurul vârstei de 8 ani, la 9-10 ani suplețea, la 10 ani înțelegerea contextuală evidentă. De asemenea, dobândește noi dimensiuni la această vârstă, înțelegerea ca activitate a gândirii, ea devine tot mai mult implicată în descoperirea relațiilor cauzale, a principiilor, a legilor. Se realizează prin relaționarea informațiilor noi cu cele vechi și închegarea noilor date în sistemele de referință(structuri mentale) anterior elaborate.

Înțelegerea este implicată în mod deosebit în procesul de rezolvare a problemelor. Rezolvarea de probleme constituie un factor de dezvoltare dar și un criteriu de evaluare a nivelului dezvoltării gândirii. Modul în care un elev rezolvă o problemă ne ajută să apreciem capacitatea lui mentală, de gândire, flexibilitatea sau rigiditatea, originalitatea, independența și caracterul critic al gândirii.

Copiii care ajung mai repede la soluții, idei noi în rezolvarea de probleme, care își restructurează cu ușurință vechile legături mentale pentru a le lega de cerințele noii situații, care sunt destul de productivi și independenți în activitate, spunem că au o gândire creatoare.

Învățător Victoria CONSTANDACHE

Școala Gimnazială "Mihai Eminescu" Valea Teilor, jud. Tulcea

